

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/256092501>

Uku Masing teadlasena

Article · January 2012

CITATIONS

0

READS

188

1 author:

[Peeter Espak](#)

University of Tartu

71 PUBLICATIONS 99 CITATIONS

SEE PROFILE

ARVUSTUS

UKU MASING TEADLASENA

Uku Masing. Aarded tellistes. Koostanud ja toimetanud Mari-Liis Tammiste, Risto Järv, Kristi Salve.
Tartu: Ilmamaa, 2011. 327 lk.

. . . teadusmehe üheks esimeseks nõudeks on fantaasia. Teatamiseks on ajalehereporterid, teadlane peaks aga suutma seostada seniolematuid asju ja avada uusi perspektiive, mille kaudu oleks võimalik tõe näha laiemalt ja selgemalt.

Uku Masing 1940.¹

Mingile osale Eesti kultuuriinimestest seostub Uku Masingu nimi kahtlemata sõnaga “guru”. Sageli põhjusel, et tema jutt tundub tohutult keeruline. Arusaamatu või mõistetamatu on läbi aegade paljudele tähendanud kõrgemaid väärtusi ja vaimsust, sest ei hakata ju endale kunagi tunnistama, et tekst või jutt on mõistetamatu eelkõige sellepärast, et ollakse ise mingil teemal kesiste teadmistega. Mõned aga, kes Masingu eesti kultuuris ja teaduses kõikjale ulatuvat vaimset sära enda isiksust talumatult varjutavaks peavad, väidavad hoopiski, et Masing oli haige ja hullumeelne inimene ega saanud ise ka päris täpselt aru, mis ta tegi. Tihtipeale võib kuulda mitmete tänapäevaste “rahvusvahelise kategooria humanitaarteadlase” staatusele pretendeerivate Eesti uurijate arvamusi, nagu oleks Masingu teadustööd liialt fantaasiale toetuvad ja väheteaduslikud, millest vahel tehakse ka kaugeleulatuvaid järeldusi, nagu viitaksid Masingu mõned paikapidamatud teooriad tema üleüldisele nõrgale teaduslikule kvaliteedile. Nii võibki paiguti täheldada, et Masingu tõeline suurus ja teadusliku pärandi mõte jääb tihtipeale tema hiilgust ülistavate või teda kadedusest põlgavate isikute heietuste taustal tagaplaanile. Vähem pööratakse tähelepanu Masingu tööde sisule ja märksa rohkem arvustaja või kriitiku enda isiku defineerimisele Masingu kaudu — olgu siis ülistavalt või ka maha tehes. Võib-olla oleks Masingut paslik Eesti kultuuri kontekstis määratleda humanistliku baasisiksusena, kes genereerib pidevalt juurde uusi mõtlejaid, kirjanikke ja teadlasi. Kumb oli Masing

¹ A. Võõbuse doktoritöö retsensioon *apud* Gross 2002: 32.

aga esmajärjekorras—kas misjoneeriv müstik, nagu tavatses öelda Linnart Mäll;² või eelkõige saksa põhjalikkusega töötav teadlane, on vist rohkem iga lugeja enda otsustada.

Järjekordne Uku Masingu pärandit tutvustav raamat kirjastuselt Ilmamaa koosneb kaheteistkümnest folkloristika- ja Lähis-Ida uuringute alasest artiklist. Kõiki neid võib nimetada teaduse seisukohalt täiesti peavoolu kuuluvateks, kuigi loomulikult kohtab ka arendusi ja hüpoteese, mis Masingule omaselt loovad mõttekonstruktsioone ilma piisava tõendusmaterjalita. Selles aga ei ole ka kaasaja teaduse seisukohalt mitte midagi halvaks pandavat. Alati on parem spekulatsioon kui vähese tõendusmaterjali taustal üldse mitte midagi öelda. Valdavalt on uude raamatusse kokku kogutud Masingu elu lõpupoole 1970. ja 1980. aastatel koostatud eesti- ja ingliskeelsed uurimused ning enamik tekste (v.a “Tõopoisike” ja “Salmelaulu” paralleelidest) on erinevates kohalikes ja rahvusvahelistes teadusväljaannetes varem juba avaldatud.

Raamatu pealkiri pärineb aastal 1985 Emakeele Seltsi aastaraamatus ilmunud artiklist “Aarded tellistes (AT 887*)”. Tekstis on analüüsitud Masingu arvates Kaspia rannikul (lk 87) tekkinud muinaslugu, mille peamiseks motiiviks on savist või siis loomasõnnikust valmistatud telliste sisse peidetud aarded, mille abil loo kangeline pärast mitmeid seiklusi rikastub. Seda artiklit lugedes saab ka folkloristikas või üldises ajaloo nappide teadmistega lugeja kohe aru muinasjutu rahvaste ja riikide piire ületavast loomusest. Eelkõige sellest, et on olemas kaubanduslike ja kultuuriliste sidemete kaudu tekkinud üleüldine maailmakultuuri ruum, kuhu kuuluvad ühistel alustel nii Lääne-Euroopa, Põhja-Aafrika, Lähis-Ida maad kui ka India ning veel kaugemadki muinasjutulised piirkonnad—ning enesest mõista on ka Eesti selle osa. Koos kaupmeeste rännakutega ja loomulikult ka hilisema trükisõna abil liikusid rahvapajatused, müüdid ja muinaslood kõikvõimalike mõeldavate rahvasteni, kus nad kohalikesse oludesse sobivaks teisesid ning laenasid vastastikku oma motiive üha uutesse lugudesse. Rahvajutt, mütoloogiline motiiv või muinasjutt ei tunne tsivilisatsioonide või mõttemaailmade lõhestumisi ega pealesurutud poliitilisi ideoloogiaid ning levib koos oma kujundmaailmaga kõikjale.

Eri rahvaste lugude ja müütide analüüsimisel töötab Masing nagu andmeid analüüsiv ning sarnasusi ja kattuvusi otsiv arvutiprogramm. Kümnetest tuhandetest loetud jutu- ja müüdimotiividest suudab ta kokku panna teatava hüpoteetilise algmüüdi või siis sellele viitava motii-

²Ettekanne Eesti Assürioloogia Seltsi 11. aastakonverentsil 9. Mail 2009 Tartus: “Uku Masingu paradoksid”.

videjada. Masingu analüüsivõime ei eelda tõenäoliselt mitte ainult fotograafilist mälu, vaid ka üliarenenud ajupiirkonda tekstitöötlamise alal. Säärase infotöötlusprogrammi rakendamise puhul on mõni käsitlus vahel ka reaalteaduslikult kuiv ja võib anda laboriteaduslike järeldustega sarnaseid tulemusi—ehk kuigi mingi konkreetse teaduskatse tingimustes võib näida arutluskäik tõestatuna, ei kehti tõestuskäik aga laiemas ja üleüldises kontekstis.

Kogumiku kõige kaalukamaks ja teaduslikult olulisemaks artikliks võib pidada 1977 ilmunud teksti “Kõuelind ja Veesarvik (AT 1148B)” (lk 114–167), kus on analüüsitud muistse mütoloogilise lohetapmismotiivi algupära. Masing on samal teemal avaldanud aastal 1944 ka tänapäeval üle maailma tihti viidatava teadusartikli pealkirjaga “Die Entstehung des Märchens vom gestohlenen Donnerinstrument (Aarne-Thompson 1148B)”, mis on ilmunud ajakirjas *Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur*.³ Peab tunnistama, et mitmed Masingu väljapakutud hüpoteesid Lähis-Ida mütoloogia ja ajaloo kohta näivad praeguse teaduse seisukohast väga pädevana ning osa Masingu täielikult õigustatud järeldusi ei ole isegi kaasaegses assürioloogiateaduseski veel päriselt kandepinda leidnud.⁴ Oma artiklis analüüsib Masing üht kõikjal maailmas kohatavat müüdi- või jutumotiivi, mille eri variatsioonides

³Ise ta antud artiklit oma uuemas eestikeelses käsitluses ei maini. See ei leia kajastamist ka Masingu teadustööde loetelus.

⁴Jaan Toominga väide (2011): “Tema seisukohad on nii erisugused, et need pole leidnud kahjuks järgijaid. Ikka lepitakse vanade seisukohtade korrutamisega” on üle pingutatud. Mitmed Masingu väljakäidud hüpoteesid on tänapäevaks tunnistatud teaduslikeks tõdedeks; loomulikult on aga palju ka selliseid Masingu ideid, mis on hiljem osutunud paikapidamatuks ega ole tänapäevase teaduse seisukohast enam adekvaatsed. Kuna teadus areneb pidevalt, kogu aeg leitakse uusi tekste ja arheoloogilist materjali, siis on ideede vananemine loomulik protsess. Oluline on aga just kriitiline mass neid Masingu ideid ja perspektiive, mis jäävad püsima ajatuna—nähtus, mille põhjal võib eristada geeniust lihtsalt “suurest teadlasest”. Kui Masingul oleks õnnestunud 1944 emigreeruda läände, oleks temast ilma kahtlusteta saanud oma aja üks kõige mõjukamaid usundiloolasi (või ka Vana Testamendi teadlasi), kellega oleks oma haardelt olnud võrreldav ehk ainult Mircea Eliade ning keda oleks rahvusvaheline üldsus iseloomustanud kui paiguti kummaliste ja liialt isiklike seisukohtadega suurkuju. Kuid ainuüksi keelteoskuse ja allikmaterjali tundmise tõttu ei oleks keegi julgenud tema erialast kompetentsi kahtluse alla seada. Võrreldes kas või tänapäevaste Lähis-Ida uuringute üleüldiselt tunnustatud suurkuju, Soome teadlase Simo Par-

võitleb kas tormilind või siis mingi teine mütoloogiline kanglane mao, mõne veekoletise või ohtliku loomaga. Mütoloogiline lind, kes tahab nahka panna puujuure all elavat maoperekonda, on tuntud juba muistsest Sumerist ca 2000 eKr. Samas jällegi on üpriski tõenäoline, et tormijumaluse võitluse motiiv merekoletisega ei ole Mesopotaamia päritolu (lk 126), vaid on levinud kusagilt Vahemere piirkonnast⁵ (võimalik, et ühtesulandununa hurriidi ja indoeuroopa sarnaste motiividega) ida poole. Motiiv tormi- või peajumaluse võitlusest mao või draakoniga on tänaseks päevaks eelkõige tuntud hetiidi *Illuyanka* müüdist,⁶ samamoodi kohtab seda Babüloni loomiseeposes *Enuma eliš* ja ka Vanas Testamendis, kus Iisraeli jumal Jahve võitleb merekoletisega. Samuti näivad õigustatud Masingu väited, et akkadikeelne Etana eepos on oletatavasti sumeri algupäraga, ning tõdemus, et hilisem Anzu eepos⁷ ei ole seotud algse sumeri mütoloogiaga (lk 132). Ilmselt on ka kristlikust mütoloogiast tuntud lugu püha Jüri võitlusest lohega sama algupäraga ning selle loo eri variatsioon kohtab peaaegu kõikjal maailmas, kust folkloristidel on õnnestunud rahvapärimest koguda. Vähemalt näib, et Masing proovib leida tõendusmaterjali teatava algse müüdimotiivi olemasolu kohta. Võib-olla ei ole aga see soov lõpuni õigustatud, sest madusid või konnasid söövad kotkad on maailmas (sh Eestis) üpriski levinud ning kotka toitumistavasid jälgides on mitmetes maailma eri paikades saadud ainet ka sarnaste müütide ja muinaslugude loomiseks. Samamoodi on tõenäoline, et muistsed kütid võitlesid eri kontinentidel nii krokodillide, kõikvõimalike sisalike ja madudega kui ka niisama vees elutsevate hirmuäratavate imetajatega. Seega ei pea ka jahimehe (kangelase, s.t supermehe) osava ja ennastületava võitluse motiivil ohtliku reptiiliga olema mingit ühte ja ülemaailmset lähte- ja levimise keskpunkti, see on võinud tekkida maailma eri paigus iseseisvalt.

polaga, kelle väga mitmeid teooriaid iseloomustab paiguti kandumine absoluutsesse fantaasiasse, on Masing täielikult rahvusvahelise peavoolu teadusesse kuuluv uurija. Masingu teaduslik stiil, mida iseloomustab ülim põhjalikkus, kogu kättesaadava materjali läbitöötamine ning sellele lisaks ka omaenda personaalse arvamuse (kui ühe võimaliku perspektiivi, mitte aga üldkehtiva tõe) esitamine ühendatult keelelise väljendusmeisterlikkusega ongi omadused, mis teevad temast suurkuju.

⁵Masing nõustub Thorkild Jacobseni sellekohase oletusega (1968), mille paikapidavuses praeguseks ajaks kättesaadava materjali põhjal on veendunud ka siinkirjutaja (2010: 141 jj).

⁶Vt selle kohta eesti keeles: Sazonov 2008.

⁷Selle eepose kaasaegne rahvusvaheline standardväljaanne pärineb Amar Annuselt (2001).

Tihtiipeale kohtab arvamusaavaldusi, nagu ei oleks Masingul olnud nõukogude võimu tingimustes ligipääsu oma kaasaegsele kirjandusele Lähis-Ida uuringute alal, mistõttu olevat ta oma teadlaskarjääri teisel poolel keskendunud peamiselt folkloristikale. Peab tõdema, et Masing on tsiteerinud ja kasutanud infot paljudest oma aja olulisematest prantsus-, inglise- ja saksa keelsetest uurimustest, millest muide suurt osa ei ole siiani suudetud hankida Tartu ülikooli teadusraamatukogule. Silma torkab näiteks Masingu arutluskäikude mõjutatus kuulsa sumeroloogide Jan van Dijk (1964–1965) artiklist “Kosmiline motiiv sumeri mõttemaailmas”, millega ei näi tihtiipeale kursis olevat isegi kaasaegsed ameerikalikud uurijad. Osava teoreetikuna suudab Masing aru saada 20. sajandi moeröögatusena esile kerkinud Claude Lévi-Straussi struktuuriteooriate paikapidamatusest (lk 151). Samas jällegi oli Masing kogu oma teadlaskarjääri jooksul ise liialt mõjutatud Sapiri-Whorfi

keelelise relatiivsuse hüpoteesist⁸ —ehk arvamusest, et eri keelkonnad tähendavad ühtlasi ka täiesti lahknevat mõttemaailma. Heaks näiteks sellest, et keele olemus ei suuda sugugi täielikult mõjutada ei mõttemaailma ega ka mütoloogilisi kontseptsioone on kas või see, et sumeri keeles puuduvad mees- ja naissoo, samas jällegi on meessoost taeva ja naissoost maa suguline läbikäimine üks keskseid motiveid kogu mütoloogias. Sugudel kindlat vahet tegevates semiidi keeltes kirja pandud mütoloogia aga ei omista naiselemendile üldsegi nii olulist tähendust ja üritab seda ajaloo käigus üha vähem tähtsaks muuta. Kuid keelelise relatiivsuse hüpoteesi ei saa erinevalt Lévi-Straussi mitmetest teooriatest nimetada ka absoluutselt valeks, vaid pigem liialt ülepingutatuks. Keele olemus ja struktuur kindlasti mõjutavad teataval määral seda, kuidas rahvas kogu tegelikkust ette kujutab.

Masingu teooria, mille kohaselt soome-ugri “helmes” on samane akadi keeles esineva sõnaga *elmešu*, on samamoodi ilmselgelt õige (“Kas *elmešu* = helmes?”, lk 189–199). Lahtine on aga selle sõna tähendus ning sugugi kindel ei ole ka algne päritolu ega liikumise suund. See teema vajaks märksa põhjalikumalt uurimist. Rahvusvahelises teaduses on Masingu sellekohaseid hüpoteese edasi arendanud eesti keelt ühe emakeelena rääkinud Iisraeli Haifa ülikooli professor ning Tartu ülikooli audoktor ja usuteaduskonna pikaajaline külalisprofessor Michael Heltzer (1928–2010) (vt Heltzer 1995, 2000).

Algselt inglise keeles (1976) ilmunud artiklis “Mõningaid märkusi Çatal Hüyük rahvamütoloogia kohta” (lk 209–227) naeruvääristab Ma-

⁸Vt ülevaateks eesti keeles: Kangro 2011. [Vrd Jüri Allik. Maailm keelepeeglis. — Akadeemia, 2011, nr 4, lk 618–629. Toim.]

sing eri teooriaid, mis on loodud matriarhaadi ja jumalannadekultuse kui inimkonna üldise ürgusundi ja ühiskonnakorralduse kohta. Kohati on Masing oma kriitikas liialt lahmiv ja nahutada saavad ka need teoreetikud, kelle väidetes tundub olevat siiski terake tõtt. Ent tõepoolest on ehk paljud koomilised matriarhaaditeooriad alguse saanud hoopis Inglise kuninganna Victoria kultusest (lk 212) ja mitte kunagise suure ema religiooni reaalsest olemasolust. Eht masingupäraseks, kuid kahtlemata tõseks väiteks võib pidada järgmist: “Muidugi on kütid enamikul juhtudel mehed, sest laps koos naisega teadustaks oma tähtsast kohalolemisest igale loomale” (lk 217). Kui Michel Foucault oleks olnud Lähis-Ida arheoloog või usundiloolane, väitnuks ehk temagi Çatal Hüyükü kultuuri kultuslikku sugulist läbikäimist kirjeldavate teooriate kohta midagi seesugust: “Taolised oletatavad viljakusriitused on väga sageli ainult antropoloogide ülimahlakad või pikantsed unelmad, keda piinab allasurutud seksuaalsus; tõenäoliselt, riituse kollektiivsuse tõttu. Antropoloog on alati suuteline peaaegu eimillestki tuletama kõiki fakte, mida tema teooria nõuab” (lk 223). Tänapäevases teaduses on aga kainelt arutlev nais- ja meeselementide rolli sügavam lahtimõtestamine (vt Sooväli 2011) arhailiste religioonide juures alles algusfaasis ning mitmed Masingu kritiseeritud arusaamad on üksmeelselt ebaadekvaatseks tunnistatud.

Tõenäoliselt on valdav osa raamatus esitatud tekste liialt teaduslikud, et võimaldada niisama kirjandushuvilisel lugejal osalistki arusaamasisu tähendusest. Igal teadusdistsipliinil on oma iseäralikud tehnilised kriteeriumid, lühendisüsteem ja kirjutamistavad, milles orienteerumiseks on vajalik pikaajaline eelnev õppimine ja töökogemus. Samas on aga kõikidele lihtsasti mõistetavad ja nauditavad muinaslugude ümberjutustused või ka Eesti kultuurilugu tutvustavad käsitlused. 1984. a ilmunud artiklis “Rosenpläneri käsikiri” (lk 31–61) toob Masing välja ühe moraliseeriva muinasloo pealkirjaga “Kaks kassi” (lk 48–49). Mõisakass saadab oma kaugele sugulasele talukassile käsu ilmuda mõisasse külaskäigule. Talukass ehib ennast hoolega ja asub mõisa poole tee. Seda aga näeb pealt hiir (lihtne eesti talupoeg) ning hakkab irvitades sõimama, et kass minevat külla, küür seljas ja saba sorgus. Selle peale püüab talukass hiire kinni ja viib ta mõisa kaasa, kus hiir pidusöögil ära süüakse. Loo moraal kõlab nii: “ühel ettevaatamata loomal on ikka see paha viis, et ta kõik rumalast peast ja järelemõtlemata oma suust välja lobiseb, mis tema meelde tuleb. Aga ta ei pea mitte sellest lugu, kas see sünnib rääkida või mitte, ehk kes see on, kellele ta kõik sandid sõnad võib ütelda. Nõnda ka see rumal hiir oma kuningat naeris ja viimaks teda suure häälega sõimama hakkas, aga mis kasu sai ta

sest? Seepärast, armsad sõbrad! Laske need ülemad ikka rahuga oma au suuruse sees olla; sest nende vastu suurstlemine ei ole mitte hea, vaid saadab niisuguse nuhtluse alla, kust sa viimaks mitte enamlahti ei pääse, et siis küll järelemõtlemisega seda kahetsed ja püüad palvega ennast sest lahti päästa, aga mis siis see alandus enam aitab. Sest kui sa korra oled väga sügavasse astunud, siis ei pääse sa mitte enam sealt välja ning pead viimaks sinna surema” (lk 49, kirjaviis tänapäevastatud).

Selle muinasjutu mentaliteet on iseäranis omane meie praegusele Eestile. Kuigi mõisas elav kass pisut häbenedes siiski räägib eesti keelt, on enda rahva ja seega ka enda isiku alaväärseks pidamine hüpoteetilise lääne või rahvusvahelise kultuuri ja teaduse ees muutunud justkui arhetüüpseks nähtuseks viimase 20 aasta jooksul. Endiselt justkui otsitakse välismaist kardetavat isandat, kelle ees alandlikult lõmitada saaks. Ka Masingu näide tõestab, et alaväärne ei ole mitte eesti kultuur või teadus, vaid inimesed, kes seda alaväärseks peavad ja alandlikult teisejärgulise ja rahvusvaheliseks peetavaga kohanduda püüavad. Nagu Masing ise juba aastal 1931 sellise ellusuhtumise kohta ütles: “Ja kui öeldakse, et me kunagi ei jõua matkimisest kaugemale, siis on parem jätta kogu see kultuuritsemine. Sest ahv pole ideaal, pärdik ei saa mujal kuulsaks kui tsirkuses” (2008: 50).⁹

Mitmed ka selles raamatus eestikeelsena taastrükitud artiklid võiksid ammugi olla ilmunud näiteks inglise või saksa keeles. Eesti teaduse ja kultuuri raskuskese ei peaks olema suunatud mitte allakäiguteel oleva lääne humanitaarteaduse või kultuuri matkimisele, vaid hoopiski omamaise ja originaalse kehtestamisele endast väljaspool. Masing avaldas ka oma eluajal nõukogude aja ahistavates tingimustes üllatavalt palju teadusuurimusi nii Saksa, Prantsuse, Eesti kui teistes teadusväljaannetes ning tema töid tsiteeritakse maailmas märgatavalt rohkem, kui arvatagi võiks. Väga kaalukas ja võib-olla isegi kõige huvitavam osa tema

⁹Masingu poolt varajases nooruses 1931. aastal kirjutatud sõnad Eesti kultuuri alaväärsuskompleksi ja läänelike ideede valimatu kummardamise tendentsi kohta jäävad tema suhtumistes esiplaanile elu lõpuni: “Kui tal on mõtet, siis ainult, kui nõnda on võimalik poseerida välismaalaste ees. Ja välismaalastele on see niisama vähe tähtis nagu mõne neegrinõia kuulsus. [...] Aga kõik see on väga võrreldav mustaga, kes on omandanud varandusena valge isanda näruse, määrdunud ja lapitud särki. Kogu meie kultuur on tõusiklik! [...] Võiks ju ütelda, et selline alandlikkus ja oma viletsuse tundmine on hää asi, aga häda on selles, et kuigi kogu rahvas põeb alaväärsustunde neuroosi, siiski on üksikuid, kes oskavad teisi hästi ekspluateerida.”

pärandist ei ole aga siiani mujal maailmas kättesaadav. Käesoleva raamatu pealkirigi pärineb uurimusest muinasloo kohta, kus savist või loomasõnnikust valmistatud telliste sisse peidetud aarded teevad loo kangelasest miljonäri. Ka Masing oleks justkui muu maailma eest rammusa eesti sõnniku sisse peidetud aare, kuigi võiks märksa suuremal määral rikastada kogu maailma.

References

- A n n u s , Amar 2001. *The Standard Babylonian Epic of Anzu: Introduction, Cuneiform Text, Transliteration, Score, Glossary, Indices and Sign List*. (State Archives of Assyria Cuneiform Texts, 3.) Helsinki: The Neo-Assyrian Text Corpus Project
- D i j k , Jan van 1964–1965. Le motif cosmique dans la pens'ee sum'erienne. — *Acta Orientalia*, vol. 28, p. 1–59
- E s p a k , Peeter 2010. *The God Enki in Sumerian Royal Ideology and Mythology*. (Dissertationes Theologiae Universitatis Tartuensis, 19.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- G r o s s , Andres 2002. UkuMasingu üliõpilastööd. — *Usuteaduslik Ajakiri*, nr 50, lk 3–32
- H e l t z e r , Michael 1995. Akkadian elmšu — Western Fenno-Ugrian helmes “Amber” and early commercial connections. — 32. Rencontre Assyriologique Internationale, Leuven
- H e l t z e r , Michael 2000. On the origin of the Near Eastern archaeological amber. — *Languages and Cultures in Contact: At the Crossroads of Civilization in the Syro-Mesopotamian Realm*. (Orientalia Lovaniensia Analecta, 96.) Leuven: Peeters, pp. 169–176
- J a c o b s e n , Thorkild 1968. The battle between Marduk and Tiamat. — *Journal of the American Oriental Society*, vol. 88, pp. 104–108
- K a n g r o , Maarja 2011. Keelelise relatiivsuse klassika. — *Sirp*, nr 24
- M a s i n g , Uku 1944. Die Entstehung des Märchens vom gestohlenen Donnerinstrument (Aarne-Thompson 1148B). — *Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur*, Bd. 81, S. 23–31
- M a s i n g , Uku 1976. Some remarks on the mythology of the Çatal Hüyük. — *Töid orientalistika alalt* 3. Tartu, lk 75–91. Eesti keeles Kalle Kasemaa tõlkes: Mõningaid märkusi Çatal Hüyüki rahva mütoloogia kohta. — EELK käsikirjaline väljaanne 1990
- M a s i n g , Uku 1977. Kõuelind ja Veesarvik (AaTH 1148B): reliktidest folkloristikas. — *Studia Orientalia et Antiqua*. (Tartu Ülikooli Toimetised, 416.) Tartu, lk 117–167

M a s i n g , Uku 1984. Rosenplänteri käsikiri.—*Keel ja Kirjandus*, nr 8, lk 478–491

M a s i n g , Uku 1985. Aarded tellistes (AT 887*). — *Emakeele Seltsi aastaraamat* 31. Tallinn, lk 78–97

M a s i n g , Uku 2008. Teema variatsioonidega mitte ainult mollis, vaid ka duuris. — U. Masing. *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Tartu: Ilmamaa, lk 46–51. Esmakordselt ilmunud: Olion, 1931, nr 12

S a z o n o v , Vladimir 2008. Lohetapmisemotiiv Anatooliamütides.—*Horisont*, nr 5

S o o v ä l i , Jaanus 2011. Teadus kui muinasjutt. — *Sirp*, nr 33

T o o m i n g , Jaan 2011. Iidne Uku Masing. — *Sirp*, nr 28

Peeter Espak

PEETER ESPAK (sünd. 1979) on usundiloolane, Lähis-Ida uurija. Lõpetas 2004 Tartu ülikooli usuteaduskonna, magistri- (2006) ja doktorikraad (2010) sealsamas. Õppinud ka Müncheni ülikoolis. TÜ Kultuuriteaduste ja kunstide instituudi teadur. Akadeemias varemavaldanud artikli “Inimeseloomise müüt Lähis-Idas: Genesis 4:1 tähendusest” (2010, nr 10, lk 1791–1840).